

## Mokslinė konferencija „Litas: šimtmečio kelias“

2022 m. spalio 4 d.

Lietuvos banko rūmai Kaune (Maironio g. 25 / K. Donelaičio g. 85)

### PRANEŠĖJAI



***Karolis Tumelis** – Lietuvos banko Pinigų muziejaus vyresnysis specialistas. 2010–2016 m. mokėsi Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, įgijo istorijos bakalauro ir magistro laipsnius. 2016 – 2021 m. studijavo jungtinėje Lietuvos istorijos instituto ir Vilniaus universiteto doktorantūroje. Mokslinių interesų sritys – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės katalikiškoji santuoka, Lietuvos banko istorija.*

#### Britų pėdsakai steigiant Lietuvos banką 1919–1922 m.

1922 m. spalio 2 d. pasirodęs litas apyvartoje visą savo cirkuliacijos laikotarpį išliko stabilus ir, nepaisant krizių, niekada nebuvo devaluotas. Tai buvo pagrindinis tarpukario Lietuvos finansų politikos tikslas, kuris nebūtų įgyvendintas be specialios pinigų apyvartai reguliuoti sukurtos institucijos – Lietuvos banko. 1922 m. rugpjūtį, steigiant „emisijos banką“, aiškiai suvokta, kad tai bus viena svarbiausių valstybės institucijų. Todėl iš dalies paradoksalu tai, kad toks svarbus valdymo organas buvo įsteigtas tik praėjus puspenktų metų nuo nepriklausomybės paskelbimo. Jau amžininkai nevengė žerti priekaištų Lietuvos vyriausybėms už, jų nuomone, pavėluotą emisijos banko steigimą ir valstybės finansams padarytus nuostolius. Nors diskusijos dėl to, ar nacionalinės pinigų sistemos sukūrimas buvo savalaikis ar pavėluotas, tęsiasi iki šiol, viena iš priežasčių, kodėl Lietuvos bankas buvo įsteigtas būtent 1922 m. rudenį, buvo aktyvi (tačiau galiausiai nesėkminga) D. Britanijos kapitalo paieška.

Lietuvos ministrų kabinetai 1919–1922 m. laikėsi nuomonės, kad užsienio investicijos ir įtakingų asmenų dalyvavimas kuriant pinigų sistemą yra gyvybiškai svarbūs, siekiant užtikrinti tiek būsimojo emisijos banko veiklą, tiek ir jo prestižą užsienyje. Išlikę Lietuvos banko statuto projektai liudija, kad buvo gana aktyviai bendradarbiaujama su britų finansininkų grupėmis. Iš jų matyti, kad britai matė emisijos banką

kaip įmonę, kurią jie su Lietuvos vyriausybe bei kitais akcininkais turėjo valdyti lygiomis teisėmis. Nuo 1921 m. pabaigos D. Britanijoje taip pat pradėta aktyviai ieškoti asmens, turėjusio padėti organizuoti Lietuvos banką, su juo 1922 m. rugpjūčio mėn. buvo pasirašyta darbo sutartis. Vis dėlto, nepaisant šių vyriausybės veiksmų, 1922 m. spalio 2 d. veiklą pradėjęs Lietuvos bankas buvo iš esmės lietuviško kapitalo įmonė, valdoma Lietuvos piliečių. Priešiška Vyriausybės politikai Steigiamojo Seimo narių pozicija lėmė, kad priimtame Lietuvos banko įstatyme buvo apribotos užsieniečių galimybės dalyvauti banko valdyme, o ir potencialūs investuotojai 1922 m. antrojoje pusėje neberodė didelio susidomėjimo Lietuvos banko projektu.



**Eduardas Remecas** – istorikas, Lietuvos nacionalinio muziejaus Numizmatikos rinkinių skyriaus numizmatas. Per 20 metų domisi numizmatinių radinių istorija Lietuvoje, lietuviškos numizmatikos bibliografija. Pastaraisiais metais gilinasi ir į tarpukario Lietuvos filofaleristikos klausimus. Šiomis temomis yra parengęs kelias knygas ir straipsnius.

### Tariamai ir tikri faktai apie piniginio vieneto lito pavadinimo kilmę

1922 m. spalio 1 d. pirmą kartą į Lietuvos pinigų apyvartą buvo išleistas piniginis vienetas litas. Prieš tai, 1922 m. rugpjūčio 9 d., Steigimasis Seimas priėmė Piniginio vieneto įstatymą, kuriuo buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos nacionalinės valiutos pavadinimas bus litas, o jo šimtoji dalis centas. Apie lito pavadinimo kilmę buvo jau daug kartų rašyta, tačiau išsamių tyrimų šia tema nebuvo, dėl to galima sutikti skelbiamų nepatvirtintų faktų.

Gerai žinoma, kad lito pavadinimas yra padarytas iš užsienietiško Lietuvos pavadinimo pirmųjų trijų raidžių „Lit“ ir galūnės -as (ang. Lithuania, lot. Lituania, pranc. Lituanie, vok. Litauen, lenk. Litwa, rus. Литва). Ekonomistas Jonas K. Karys (1903–1984) 1953 m. savo knygoje „Nepriklausomos Lietuvos pinigai“ rašo, kad Nepriklausomos Lietuvos piniginio vieneto originalų pavadinimą sukūrė Seimas, nuorodoje pažymėjęs, kad šiuo klausimu nulėmė Ūkio banko valdytojo Jono Vailokaičio (1886–1944) nuomonė. Buvęs Steigiamojo Seimo narys Vaclovas Vaidotas (1890–1966) 1955 m. paskelbtuose prisiminimuose rašė, kad, būnant Seimo ekonominėje komisijoje ir svarstant valiutos pavadinimą, nė vienas siūlymas jam nepatiko, ir jis sugalvojo pavadinimą litas. Per pirmą balsavimą laimėjo auksinas, bet vėliau jam pavyko įtikinti daugiau asmenų, ir per antrą balsavimą ekonominėje komisijoje nugalėjo litas, o vėliau šį pavadinimą

patvirtino ir Seimas. V. Vaidotą, kaip lito naujadaro autorių, paminėjo ir ekonomistas Vladas Terleckas, o vėliau ši informacija buvo skelbta ne vienoje plačiai visuomenei skirtoje publikacijoje. Vis dėlto, atsižvelgus į tai, kad kiek anksčiau (1922 m. rugpjūčio 3 d.) Latvijoje jau buvo įvestas litas, naujausiose publikacijose V. Vaidotą linkstama įvardinti tik kaip pasiūliusį lito pavadinimą. Toks V. Vaidoto įvardinimas būtų teisingas, nes iš tikrųjų ne jis sugalvojo lito pavadinimą. Lietuviškų litų ir centų pavadinimai spaudoje buvo įvardinti dar vasario mėnesį, ir tą padarė ekonomistas Alfonsas Moravskis (1868–1941), sekdamas Latvijos lito pavyzdžiu. Tad tarp ekonomistų lito pavadinimas buvo jau žinomas. Bet ir tai buvo ne pirmasis kartas, kai taip buvo pavadinta lietuviška valiuta. Panašus mūsų šalies pinigų pavadinimas buvo numatytas dar 1919 metais.

Daug buvo rašyta ir apie siūlytus įvairius kitus pavadinimų variantus – auksiną, lieta, muštinį ir keletą kitų. Tačiau dalis įvairioje literatūroje minimų pavadinimų oficialiai net nebuvo svarstyti. Pavyzdžiui, toks pavadinimas, kaip kirptukas, buvo paminėtas tik kartą Seimo nario iš salės, o guldenas, frankas ir markė buvo minimi tik kaip palyginimai, o ne kaip pasiūlymai. Tik kaip idėja buvo minimi tokie pavadinimai, kaip kaltas ar muštas (Petro Rusecko (1883–1945)), rublis (Stasio Digrio (1886–1959)), arfa ir grašis (Jurgio Žitinevičiaus (1871–1945)). Svarstyta ir balsuota buvo tik dėl lito, auksino, muštinio, lyros, lieto, dorelio (kaimiško dolerio pavadinimo) ir vyčio.



**Dalia Grimalauskaitė** – Lietuvos nacionalinio muziejaus, Numizmatikos skyriaus vedėja. Lietuvos nacionalinio muziejaus Numizmatikos skyriuje dirba nuo 1991 m., skyriaus vadovės pareigas eina nuo 1993 m. Pagrindinė mokslinė tema – Numizmatika ir numizmatikos kolekcionavimas Lietuvoje XVIII–XXI a. Mokslinėse konferencijose dalyvauja nuo 1994 m., yra parengusi daugiau kaip 100 publikacijų Lietuvoje ir užsienyje (20 su bendraautoriais), LNM leidinio „Numizmatika. Metraštis“ sudarytoja (2000–2011), monografijos „Pinigai Lietuvoje“ (Vilnius, 2016) bendraautorė. Baltijos šalių numizmatų draugijos narė - steigėja.

### Architekto Vladimiro Dubneckio pėdsakai pinigų istorijoje

Tarp Lietuvos nacionalinio muziejaus Ikonografijos skyriaus rinkiniuose esančių architekto Vladimiro Dubneckio (1888–1932) 700 darbų, perimtų 2006 m. iš panaikinto Architektūros muziejaus, saugomi keli šio dailininko sukurti piniginių ženklų eskizai (GRD 436521/1–18, Inv. Nr. AKP 654/1–18). Darbai buvo paminėti numizmatės Rūtos Kuncienės sudarytame kataloge „Lietuvos Pinigai (1915–1941)“ (Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 1995, p. 83), tačiau be iliustracijų. Vienas iš eskizų pateko į

menotyrininkės Linos Preišegalavičienės monografiją „Tautinės modernybės architektas: Vladimiro Dubeneckio gyvenimas ir kūryba 1888–1932“ (Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2018, p. 224, 358 pav., inv. nr. AKP 654/10).

Nesignuoti eskizai, atlikti tušu, akvarele, pieštuku ant popieriaus lapelių, suklijuoti ant vatmano lakštų po kelis (tik dviejuose lapuose yra keli eskizai). Tarp jų atsидūrė keli pašto ženklų eskizai (AKP 654/3, 18), vienas – galimai pašto ar fiskalinio ženklo eskizas (AKP 654/7).

Duomenų, kad dailininkas būtų kūręs piniginius ženklus pagal užsakymus, nėra, todėl R. Kuncienės kataloge ji „banknotų eskizus“ įvardino kaip „galimą laisvalaikio kūrybą“, o L. Preišegalavičienė šį V. Dubeneckio darbą apibūdino kaip vieną iš „pasiūlytų smulkių dailininko apipavidalintojo pareigų“ dėl neturėjimo rimtų architekto darbų 1919–1920 metais.

Eskizai nedatuoti, tik metai ant kai kurių piniginių ženklų leidžia juos priskirti 1919–1920 metams. 1919 m. dailininkas gyveno Vilniuje, persikėlęs į Kauną, tarnavo Prekybos ir pramonės ministerijoje, kuri 1919 m. pabaigoje buvo sujungta su Finansų ministerija. Tai buvo laikas, kai Lietuvos banko funkcijas vykdė Rytų skolinamoji kasa, o kaip piniginiai ženklai tarnavo Skolinamosios kasos 1918 m. balandžio 4 d. laidos ženklai – kelių nominalų markės, nuo 1919 m. vasario 26 d. Lietuvos vyriausybės sprendimu oficialiai pavadintos auksiniais (pfeningai – skatikais). Vyko diskusijos dėl nuosavos valiutos ir paruošiamieji jų kūrimo darbai.

Iš 20 piniginių ženklų eskizų Skolinamosios kasos markėmis pavadinti 8 ženklai (pusė jų – su 1919 m. data), Skolinamosios kasos auksiniais – 3 vnt. (1 – 1919 m., 1 – 1920 m., 1 – be datos), Banko auksinu – 1 vnt. (be datos). Jei eskizai būtų kuriami 1919 m. antroje pusėje, dailininkas veikiausiai nors vieną būtų pavadinęs muštiniu, nes 1919 m. liepos 31 d. Vyriausybėje buvo priimtas nutarimas auksino pavadinimą pakeisti muštiniu.

Ženkluose matosi vaizdulių, kompozicijos ir šrifto paieškos, spalvų derinimas. Ypatingas dėmesys skirtas valstybės herbui (pusėje eskizų Vytis vaizduojamas raudonos spalvos heraldiniame skyde), taip pat – tautiniam ornamentui (naudojamos tautinės vėliavos spalvos) bei senajai architektūrai (trijuose eskizuose – miesto vartai su šoniniais bokštais, viename – pastato fasadas su šešiomis kolonomis – Vilniaus arkikatedra?).



**Ignas Narbutas** – humanitarinių mokslų daktaras, etnologas, kultūros istorijos tyrinėtojas. Nuo 2003 m. dirba Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus numizmatikos skyriuje, 2006–2021 m. buvo jo vadovas, nuo 2021 m. – numizmatikos rinkinio kuratorius. Kuravo muziejaus parodas, skirtas Lietuvos numizmatikai ir heraldikai, parengė nuolatinę muziejaus ekspoziciją, skirtą 1922–1940 m. Lietuvos pinigams ir jų projektams.

### Pirmųjų litų spausdinimo Prahoje byla

1922 m. rugsėjo 8 d. „Elta“ pranešė, kad komisija, kuri prižiūrės lietuviškų pinigų spausdinimą, vyksta į Prahą. Komisijos pirmininku buvo paskirtas Adomas Varnas. Taip prasidėjo nacionalinės Lietuvos valiutos, kurios idėja užgimė 1919 m. vasarą, kelias. Lietuviškos valiutos įvedimas 1922 m. dėl Vokietijoje įsibėgėjusios infliacijos tapo neatidėliotinu reikalu. Apie pirmųjų litų spausdinimą Prahoje daugiausia žinome iš Adomo Varno atsiminimų, kuriuos Lietuvoje pirmąkart 1997 m. paskelbė Dalia Grimalauskaitė.

Lietuvos centriniame valstybės archyve saugoma sutartis tarp Lietuvos banko ir A. Haase's spaustuvės Prahoje, pasirašyta 1922 m. rugpjūčio 28 dieną. Fritz'as v. Lindenau, O. Elsnerio spaustuvės Berlyne direktorius, 1922 m. spalio mėn. mini, kad dėl lietuviškų banknotų spausdinimo užsakymo nuo 1919 m. varžėsi ne viena Europos spaustuvė, bet nugalėjo Čekoslovakijos įmonė, kaip manoma, dėl politinių motyvų. Sutartyje buvo nurodyti reikalavimai kiekvieno nominalo banknotų spaudos būdams, numatant giljoširuotes, rastrinę giliaspaukę, ofsetą ir litografiją.

A. Varnas atsiminimuose pasakoja, kad „teko patirti, jog ne tik pašto ženklus, bet ir litus turėsime gaminti akmenyje įgraužiamus“. Atrodo, kad A. Haase's spaustuvė, norėdama pasilengvinti darbą, pasinaudojo sutarties vertimo klaidomis, nes sutarties lietuviškame tekste net prie centų banknotų specifikacijos randame parašyta, kad spausdinama turi būti „dviejose spalvose įvairiais būdais“, „dviejose spalvose, viena iš jų litografijos būdais“, taigi litografija buvo numatyta tik kaip vieno iš banknoto elementų spausdinimo būdas. 1922 m. lapkričio mėn. dėl banknotų spausdinimo sutarties atskirų punktų pataisymo ir su spausdinimų susijusių reikalų į Prahą buvo komanduotas Lietuvos Banko direktorius Juozas Paknys. A. Varno darbas Prahoje užtruko iki 1923 metų. Paskutinis buvo kuriamas 50 litų banknotas. Už banknotų projektus ir pinigų spausdinimo priežiūrą Lietuvos banko generalinė taryba 1923 m. liepos 20 d. paskyrė dailininkui 15 000 litų atlyginimą.

Pradėjęs darbą Prahoje, A. Varnas pradėjo eksperimentuoti ir ieškoti meninių bei techninių banknotų projekto kūrimo sprendimų pačioje spaustuvėje. Jam atsisakius kitų autorių parengtų projektų, naujuosius banknotus teko kurti gamybos metu, todėl jie išėjo nevienodo meninio lygio. Banknotų piešiniuose dailininkas panaudojo patirtį, sukauptą kuriant pašto ženklus, ir mažosios architektūros, kurios pavyzdžius jis rinko, ornamentiką. Nors pats dailininkas ir laikė savo indėlį mėgėjišku, jo sukurtų lito banknotų meniniai elementai tapo paklausūs visuomenėje ir buvo kopijuojami. Mūsų muziejuje saugomas A. Varno sudarytas 1922 m. lapkričio 16 d. laidos 5 litų projektų ir pavyzdžių albumas atskleidžia pirmosios laidos banknotų kūrimo kelią.



*Dr. Vytautas Ališauskas yra Lietuvos kultūros veikėjas, diplomatas, filosofas, istorikas, tekstologas. Nuo 2018 m. Vilniaus universiteto filologijos fakulteto profesorius, Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys akademikas. Mokslinių tyrinėjimų sritys: LDK kultūra ir istorija, baltų mitologija, platoniškoji graikų filosofijos tradicija, antikinė ir krikščioniškoji literatūra.*

Šiame pranešime apžvelgsime pirmos litų banknotų laidos grafinę raišką ir jos perteikiamas ideologines-politines prasmes.

Pirmą (nebe laikiną) litų laidą, pažymėtą 1922 m. lapkričio 16 diena, sudarė 12 skirtingų nominalų banknotų, kuriuos pagal nominalus ir juos atitinkantį apipavidalinimą galima suskirstyti į tris grupes: 1) smulkių nominalų: centų ir 1 bei 2 lt; 2) vidutinių nominalų: 5 ir 10 lt; 3) stambių nominalų: 50 ir 100 lt.

Skirtingi nominalai turėjo savo socialinius „adresatus“, ką liudija ir pagal nominalą smarkiai mažėjantys kupiūrų tiražai. Centų kupiūros buvo reikalingos smulkiems atsiskaitymams, taigi visiems, nepriklausomai nuo kultūrinio ir ekonominio statuso.

**Pirmos grupės** banknotai apipavidalinti itin paprastai – lengvai pastebimas nominalas skaičiumi ir žodžiu abiejose pusėse, Vytis reverse. 1 ir 2 lt kupiūrų nominalas nėra taip išryškintas kaip centų. Vytis komponuojamas pačiame piešinio centre, o 2 lt piešinyje reverse atsiranda naujas heraldinis elementas – Gediminaičių stulpai. Tikėtina, kad skirtingu komponavimu norėta išvengti litų kupiūrų painiojimo su centais, bet galima žiūrėti ir valstybės ženklų sureikšminimą: kuo didesnis nominalas, tuo kompozicijoje svarbesnė heraldika.

Banknotų **antroje grupėje** (5 ir 10 lt) atsiranda siužetiniai piešiniai – sėjėjas, verpėja, sielininkas. Šias figūras galima suprasti ir kaip tipingų liaudies, ypač kaimo, žmonių reprezentacijas, ir kaip atgimusios Lietuvos simbolius – tai itin ryšku 5 lt piešinyje, kur už realistinės sėjėjo figūros dekoratyvi, visą foną užimanti tekanti saulė suteikia kompozicijai simbolinę prasmę.

5 ir 10 Lt banknotai inkliuzyvūs ne tik socialiniu, bet ir lyčių atžvilgiu – verpianti mergina ir porinės merginų galvutės (keliančios asociacijų su Maironio 1920 m. Pavasario balsų „lietuvaitėmis“) atsveria vyrų figūras averse.

**Trečios grupės** – 50 ir 100 – banknotai pristato Lietuvą kaip galias istorines tradicijas turinčią šalį. Didžiųjų kunigaikščių atvaizdai ne tik patvirtina ryšį su istoriniu valstybingumu, kurį pratęsė ir 1916 m. vasario 16 d. aktas, bet yra priimtini taip pat daugiatautės (kaip ir LDK) valstybės piliečiams (tuo metu dar veikė Gudų ir Žydų reikalų ministerijos).

Kunigaikščių portretai suteikia istorinį, laiko matmenį, o trijų didžiųjų Lietuvos miestų herbai 50 Lt kupiūroje atspindi idealią Lietuvos erdvinę, geografinę aprėptį ir turi ypatingą politinę prasmę. Tuo metu Vilnius nebe priklausė Lietuvai, o Klaipėda dar nebuvo Lietuvos dalimi. Klaipėdos sukilimas, po kurio Klaipėdos miestas ir kraštas buvo prijungtas prie Lietuvos Respublikos, pradėtas planuoti Kaune 1922 m. lapkričio 16 d. (koks datų sutapimas!), o operacija pradėta 1923 m. sausio 20 d. Šio bankoto apipavidalinimas dar kartą paliudija, kad Klaipėdos inkorporacija nebuvo improvizuotas aktas, bet sisteminė Lietuvos valstybininkų vizijos dalis.

100 Lt reverso veidrodinė karūnuotų moterų galvų pora gali būti suvokiama kaip aluzija į Vytauto motiną Birutę ir įveda į moteriškąjį matmenį ir į politinę šalies istoriją.



**Tomas Grėlis** – Lietuvos banko Pinigų muziejaus vyresnysis specialistas, Lietuvos banko monetų kūrimo komisijos narys. 2008 m. baigė Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto archeologijos bakalauro studijas, o 2013 m. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro studijas. Nuo 2015 m. dirba Lietuvos banko Pinigų muziejuje gidu edukatoriumi, veda ekskursijas ir užsiėmimus Vilniaus pinigų muziejuje ir Lietuvos banko rūmuose Kaune. Pagrindinės tyrimų sritys – Lietuvos Respublikos bankininkystės ir pinigų istorija 1918–1940 m.

### Lietuvos bankas ir Lietuvos pinigai spaudos karikatūrose 1918–1940 m.

Tarpukario Lietuvos periodinėje spaudoje tarp Lietuvos ir užsienio naujienų, poleminių, kritinių straipsnių nemažą dalį užėmė ir humoras, atspindintis ir pašiepiantis visuomenei svarbias aktualijas. Atskirą nišą tarp periodinių leidinių užėmė ir satyriniai humoristiniai leidiniai, tokie kaip „Aitvaras“ (leistas 1927–1928 m.), „Kuntaplis“ (1933–1940 m.), „Sekmadienis“ (1928–1940 m.), „Spaktyva“ (1924–1934 m.), „Vėpla“ (1928–1929 m.), „Vapsva“ (1929–1933 m.) ir kt. Šiuose leidiniuose (nors netiesmukai) buvo kritikuojama valdžia, pašiepiami politikai, visuomenės veikėjai, satyriškai žvelgiama į svarbiausius visuomenei, labiausiai aptariamus klausimus. Leidiniuose buvo spausdinamos humoreskos, feljetonai, humoristiniai eilėraščiai,



rašytinės parodijos ir kiti žanriniai kūriniai. Nemažą vietą užėmė ir vizualinė, meninė satyra – karikatūros. Jų buvo galima rasti ne tik minėtuose leidiniuose, bet ir rimtoje periodinėje spaudoje (pvz.: „Diena“, „Dienos naujienos“ ir kt.). Jau XX a. 3 deš. karikatūrų ir šaržų kūrimas buvo neblogai išplėtotas. Lietuvoje jų kūrimu užsiėmė gausus būrys menininkų: Jonas Burba, Sergejus Civinskis (slapyvardžiu Civis), Aleksandras Čepas, Feliksas Daukantas, Maksas Ginsburgas (slapyvardžiu M. Gin-s), Borisas Jermolajevs (slapyvardžiu Bor-Jer), Leonas Kaganas (slapyvardžiu L. K-as, L. K-sa), Rimtas Kalpokas (slapyvardžiu Er-Ka-Ka), Telesforas Kulakauskas, Jonas Martinaitis, Juozas Olinaras Penčyla, Adomas Smetona, Adomas Varnas, Stepas Žukas ir kt.

Vaizdinis humoras dažnai gerokai taikliau (o subjektyviai vertinant ir aštriau ar net juokingiau) kritikavo visuomenės problemas nei rašytinis. Pagaliau jis buvo ir geriau suprantamesnis Lietuvos gyventojams.

Karikatūrose tarpukariu, kaip ir šiandien, nemažą dalį užėmė ekonominė šalies būklė. Kritikuojamos didelės kainos, politiniai ekonominiai sprendimai, pašiepiamos su finansiniu sektoriumi susijusios asmenybės. Ko gero, svarbiausia to meto finansinio sektoriaus institucija buvo Lietuvos bankas, kurio esminė funkcija buvo pinigų emisija. Šiame pranešime ir stengiamasi apžvelgti ryškiausias šio laikotarpio karikatūras, kuriose būtų atspindimas Lietuvos bankas, su juo susijusios asmenybės, svarbiausi įvykiai ir, žinoma, piniginis vienetas – litas. Per karikatūras pristatomi svarbiausi 1918–1940 m. įvykiai, susiję su Lietuvos pinigais ir Lietuvos banku, kurie to meto visuomenėje sukėlė daugiausia atgarsio ir ažiotažo.

Žinoma, pranešime surinkti visų tarpukario Lietuvos spaudoje buvusių karikatūrų, susijusių su minėta tema, nėra įmanoma, o ir nėra tokio tikslo. Tai galėtų būti ateities darbas, kuris galbūt virstų ir atskiru šiai temai skirtu leidiniu. O pati tema gali būti įdomi ne tik specialistams ir mokslininkams, bet ir plačiajai visuomenei, kuriai Lietuvos banko ir lito istorija gali būti pateikta būtent tokia suprantama ir patrauklia forma.





*Dr. Ingrida Jakubavičienė – humanitarinių mokslų daktarė, istorikė, Pirmosios Lietuvos Respublikos (1918–1940 m.) istorijos tyrinėtoja, paskelbusi dešimtis mokslinių straipsnių bei penkias mokslines monografijas, parengusi įvairių autorių ir kolektyvinių leidinių tarpukario Lietuvos valstybės ir visuomenės raidos tematika. Nuo 2011 m. ji dirba Istorinėje Lietuvos Respublikos Prezidentūroje Kaune muziejinike ir yra parengusi keliolika autorių bei kolektyvinių parodų. Dirbdama šiame muziejuje istorikė ėmėsi prezidento Antano Smetonos ir ilgamečio ministro pirmininko Juozo Tūbelio biografinių tyrimų ir šiuo metu visuomenėje yra žinoma kaip šių temų ekspertė.*

### **Ministro pirmininko Juozo Tūbelio vaidmuo išlaikant lito stabilumą**

Nacionalinė valiuta litas tarpukario visuomenei reiškė tautinį pasididžiavimą, o jo stabilumas vykstant ekonominėms krizėms buvo labai svarbus aspektas. Lito stabilumą užtikrino aukso ir valiutos atsargos, vertybiniai popieriai ir griežta Lietuvos banko pinigų politika. Šią politiką aktyviai vykdė Juozas Tūbelis, nuo 1927 m. gegužės 3 d. ėjęs finansų ministro pareigas, o nuo 1929 m. rugsėjo 23 d. tapęs ir ministru pirmininku. Nuo 1938 m. spalio 1 d. iki mirties 1939 m. rugsėjo 30 d. J. Tūbelis ėjo Lietuvos banko valdytojo pareigas, taigi Lietuvos finansais rūpinosi ilgiau nei dvylika metų.

Lito stabilumas didele dalimi buvo politinis sprendimas. Dauguma J. Tūbelio politinės veiklos tyrinėtojų sutaria, kad pagrindinės jo nuostatos finansų politikoje buvo valstybės biudžeto subalansuotumas, didelis taupumas, neproduktyvių išlaidų varžymas, užsienio skolų vengimas. Per 1929–1933 m. krizę daugelyje valstybių buvo devaluotos valiutos, o Lietuvos Vyriausybė nusprendė lito nedevaluoti.

J. Tūbelio biografijos tyrinėtojas ekonomistas Jonas Rudokas teigia, kad stabilios lito vertės palaikymas krizės metais davė valstybei ir jos piliečiams nemažai naudos. Tvirti valdžios pažadai nemažinti lito vertės palaikė jo autoritetą šalyje, didino pasitikėjimą savo valstybe: 19 tūkstančių gyventojų laikė 42 mln. litų Valstybės taupomosiose kasose ir tuo jai padėjo išgyventi krizę. Konservatyvią, tačiau nuoseklią J. Tūbelio ekonominę politiką teigiamai įvertino JAV diplomatas Ovenas Noremas, istorikas Česlovas Bauža ir daugelis kitų.

Daugeliui lito kaip stabiliausios valiutos Europoje faktas skamba labai patraukliai ir atrodo kaip pavyzdinis šalies laimėjimas. Tačiau šiuolaikiniai ekonomistai kritiškai vertina Ministro pirmininko J. Tūbelio ir prezidento Antano Smetonos kone sakralinį požiūrį į lito stabilumą: susvyravęs litas jiems reiškė abejotinę Nepriklausomos Lietuvos ateitį. Tokia politika iš dalies buvo paremta neigiama asmenine

patirtimi susiduriant su Pirmojo pasaulinio karo metais nuvertėjusiais Rusijos imperijos rubliais bei Vokietijos okupacinės valdžios išleistais ostrubliais ir ostmarkėmis – infliacija „suvalgydavo“ net ir nedideles santaupas.

Ekonomisto Vlado Terlecko vertinimu, tuo metu pasaulyje masiškai devaluojant valiutas, reikėjo analogiškai pasielgti ir su litu. Šitaip būtų buvęs išsaugotas ankstesnis lito ir nuvertintų užsienio valiutų santykis, ūkininkai nebūtų patyrę didesnio pajamų už parduodamą produkciją sumažėjimo, jie būtų lengviau pakėlę skolų mokėjimą. Kritiškai šį sprendimą vertino istorikai Vytautas Jokubauskas bei Liudas Truska, sociologas Zenonas Norkus bei savo atsiminimus publikavę tarpukario politiniai veikėjai Martynas Anyas ir Vaclovas Sidzikauskas.



**Edvinas Vaidotas** – istorikas, kuris nuo 2008 m. prisijungė prie Vytauto Didžiojo karo muziejaus kolektyvo ir koncentruodamasis į Nepriklausomybės kovų bei Tarpukario Lietuvos kariuomenės tyrimus, parengė mokslinius straipsnius, temines parodas bei ekspoziciją. Vėliau perėmė Numizmatikos rinkinio fondų saugotojo pareigas, kuriose dirbdamas vykdė muziejinių vertybių tyrimus ir paskelbė straipsnius numizmatikos bei faleristikos srityse. Šiuo metu daugiausia dėmesio skirdamas lito istorijos tyrimams, stengiasi visuomenei atkleisti mažai žinomus ir naujus faktus, kuriais remiantis galima būtų kitu kampu pažvelgti į lietuviškos valiutos praeitį.

### **Litų klastojimas ir valstybinių institucijų kova su netikrų pinigų platinimu Lietuvoje 1922–1940 m.**

Pinigų klastojimo tema intriguoja ne tik visuomenę, bet ir specialistus, tačiau iki šiol tebėra publikuoti tik keli darbai, skirti 1922–1940 m. klastotiems litams. Todėl, pasitelkdami Lietuvos centrinio valstybės archyve (toliau – LCVA) saugomas bylas ir besiremdami esamomis publikacijomis, stengsimės atskleisti netikrų pinigų gamybos ir platinimo mastą bei teisėsaugos kovą su šia neteisėta veikla. Tyrime dėmesys skiriamas ir falsifikatų atpažinimo ypatybėms bei detalėms išaiškinti. Šaltinių analizė atskleidė ne tik pagrindinius pinigų klastojimo būdus tarpukario Lietuvoje, tačiau ir klastotojų išmonę bei įgūdžius, kuriais siekta nelegalaus praturtėjimo.

Svarbiausius pinigų falsifikavimo atsekimo veiksmus atlikdavo Valstybės saugumo departamento Identifikacijos skyrius. Šiame skyriuje buvo tiriamos šios fizinės padirbtų monetų savybės: skambesys, spalva, masė, dydis bei cheminė sudėtis. Įtartinų banknotų tyrimo objektas – popierius, dydis, atvaizdo detalumas bei apsaugos ženklai. Kriminalistai laboratorijoje tirdavo ne tik įtariamą sukėlusius pinigus, bet ir įrankius, kuriais vietiniai meistrai „gamino“ litus. Siekiant palengvinti klastočių aptikimą bei išaiškinti jų padirbėjus, Identifikacijos skyriuje kiekvienam netikram pinigui buvo priskiriamas tipas.

Suklastoti pinigai buvo kruopščiai aprašomi ir kataloguojami. Iki 1937 m. pabaigos kriminalistai užregistravo 362 padirbtų pinigų tipus. Dalis netikrų monetų saugoma LCVA archyvinėse bylose. Tačiau pavienių pavyzdžių galime aptikti Vytauto Didžiojo karo muziejaus ir Lietuvos nacionalinio muziejaus rinkiniuose bei privačiose kolekcijose. Tyrimo metu įsitikinome, kad kai kurie falsifikatai buvo aukštos kokybės. Kiti gi – akivaizdžiai atskiriami nuo tikrųjų pinigų.

1931–1938 m. užregistruota statistika atskleidžia, kad netikrų pinigų platinimas nuolat augo. 1931 m. buvo užfiksuota 113 atvejų, o 1937 m. šis skaičius padidėjo iki 857 atvejų. O štai pinigų klastojimo atvejų skaičius didėjo nedaug – nuo 18 atvejų 1931 m. iki 35 atvejų 1938 metais. Absoliuti dauguma netikrų pinigų „gamintojų“ buvo išaiškinama. Kiek prasčiau sekdavosi surasti ir nubausti netikrų pinigų platintojus.

Sėkminga Valstybės saugumo departamento Identifikacijos skyriaus veikla ir griežtos bausmės ribojimo netikrų pinigų klastotojų bei platintojų veiksmus, todėl ši nelegali veikla netapo masiniu reiškiniu. Dažniausiai klastotos 50 centų, 1, 2, 5 ir 10 litų nominalų monetos. Banknotai Lietuvoje buvo klastojami rečiau negu monetos, nes tam reikėjo turėti daugiau žinių, įgūdžių ir kokybiškų priemonių.



**Vytautas Aleksiejūnas** 1973–1978 – studijavo VU Istorijos fakultete, specializavosi numizmatikos srityje. 1978–1991m. dirbo LNM Numizmatikos skyriuje. 1993–2012 m. – LB Kasos departamento Pinigų gamybos skyriuje. LNM nuo 2012 iki 2021 m. – sfragistikos rinkinio kuratorius. LHK narys nuo 1988 metų.

### Talonų, litų ir eurų nematoma pusė

1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, vienas iš svarbiausių valstybingumo įtvirtinimo žingsnių buvo sugrįžimas prie savos pinigų sistemos.

„Spindulio“ spaustuvėje 1991–1993 m. buvo spausdinami pirmieji laikinieji Lietuvos pinigai – bendrieji talonai. Sudėtingi talonų apsaugos nuo padirbimo klausimai buvo sprendžiami išleidžiant naujas laidas ir pasitelkiant dailininkų, dalyvavusių kuriant talonus, kūrybiškumą ir profesionalumą. Kelerius metus apyvartoje dalyvavę laikinieji pinigai tapo įdomiu istoriniu reiškiniu. Jungtinėse Amerikos Valstijose spausdinant lietuviškus popierinius pinigus litus (1991 m. laida) taip pat iškilo problemų, susijusių su banknotų kokybe, jų apsauga nuo falsifikavimo. Įgyta patirtis, atsakingesnis banknotų gamintojų

parinkimas leido sėkmingai atnaujinti banknotų emisijas (nuo 1993 m.), priimti sprendimus dėl didžiųjų nominalų Valstybės herbo naudojimo, didesnės apsaugos reikalavimų 100 litų banknotams (2000 m. laida). Nuo 2015 m. įvedus Lietuvoje eurus, problema dėl banknotų spausdinimo tapo mažiau aktuali.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų istorinė patirtis bei iki Antrojo pasaulinio karo Kaune, „Spindulio“ bendrovės spaustuvėje, veikusios Monetų kalyklos veikla neabejotinai paskatino 1990 m. Vilniuje įsteigti Lietuvos monetų kalyklą, kuriai pranešime skirta daugiau dėmesio. Platesnio aptarimo verti ir apyvartinių, proginių monetų nominalų sekos, metalų sudėties, tauriųjų metalų prabos klausimai. Rengiantis į euro zoną, 2004 m. įvykęs euro monetų konkursas ir jo rezultatai – mažai nušviestas reiškinys Lietuvos numizmatikos ir mūsų heraldikos istorijoje.



**Audronė Gruodytė** – Lietuvos banko Grynųjų pinigų departamento Politikos, emisijos ir kontrolės skyriaus vyriausioji specialistė. Veiklos sritis – monetų sukūrimo ir kaldinimo procesų organizavimas ir kontrolė, susijusių teisės aktų ir metodinės medžiagos parengimas, grynųjų pinigų išleidimo į apyvartą procesų kontrolė, siekiant, kad jie būtų vykdomi tinkamai ir laiku, numizmatinių vertybių sukūrimo ir pagaminimo kokybės kontrolė.

A. Gruodytė yra Lietuvos banko Monetų kūrimo komisijos narė, atstovauja Lietuvos bankui tarptautinių organizacijų darbo grupėse grynųjų pinigų klausimais. Vilniaus universitete įgijo aukštąjį universitetinį ekonomikos srities išsilavinimą.

### **Lietuvos Respublikos kolekcinės monetos atkūrus nepriklausomybę: temos, dizainas, kūrimas**

XX a. pabaigoje Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos bankas savarankiškai galėjo vykdyti pinigų politiką ir vieną esminių, be kitų, funkcijų – pinigų emisiją: projektuoti ir leisti pinigus – banknotus ir monetas.

Šis pranešimas yra skirtas Lietuvos banko kolekcinėms monetoms leidybai 1993–2022 m. laikotarpiu apibendrinti – nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki Lietuvos banko 100 m. sukakties minėjimo. „Pasklidusios po pasaulį jos [monetos] skelbia apie krašto kultūros laimėjimus, atskleidžia šalies istorijos puslapius ir kaip meno kūriniai turtina tautos kultūrinį paveldą.“<sup>1</sup> Lietuvos banko leidžiamų monetų paskirtis ir esmė – puoselėti Lietuvos valstybės vertybes pasaulyje: a) primenant istorinius ir pastarųjų dienų šalies ir tautos gyvenimo įvykius, b) užpildant baltas dėmes kultūros ir istorijos puslapiuose, c) atkreipiant dėmesį į Lietuvai ir visuomenei svarbius įvykius, taip nuolat puoselėjant tautos kultūrinį paveldą. Be to, monetų leidyba – tai ir kolekcininkų veiklos objektas.

„Ilgamečių kaldinimo tradicijų, šiuolaikinio dizaino ir naujų technologinių galimybių derinimas ir dėmė leidžia sukurti išskirtinį, subtilų mažosios plastikos kūrinį, galintį daryti įtaką kolekcinių (proginų) monetų sekai ir tendencijoms visame pasaulyje.“<sup>42</sup> Lietuvos banko kolekcinių monetų leidyba 1993–2022 m. laikotarpiu apžvelgiama keliais skirtingais pūviais: i) temų aktualumas ir reprezentacijos pobūdis; ii) monetų sekos atitinkama kryptimi; iii) metalo ir nemetalo technologijų naudojimas; iv) heraldikos tradicijų laikymasis.

Monetos reprezentuoja Lietuvos valstybę šiomis raiškos kryptimis: valstybingumo ir istorijos bei kultūros. Valstybingumo ir istorijos raida atspindėta monetose, skirtose Lietuvos vardo 1000 m. sukakties minėjimui, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyvenimui ir valdovams, senosioms valstybingumo tradicijoms, taip pat Konstitucijai ir moderniajam valstybingumui, Lietuvos pergalėms mūšiuose.

Kultūrinė Lietuvos misija atspindėta monetose, skirtose netolimos istorijos įvykiams, šiuolaikinėms sukaktims paminėti, Katalikų bažnyčiai, įvairių sričių svarbiems asmenims, Lietuvos mokslui, menui, kultūros laimėjimams, liaudies tradicijoms, raštijos kūriniais, institucijų veiklos sukaktims, svarbiems viešojo gyvenimo faktams, Lietuvos gamtai, sportui, miestams, UNESCO paveldo vietoms, architektūros paminklams, reprezentacijai tarptautinėse programose.

Pranešime apžvelgiama Lietuvos banko leidžiamų monetų forma, pažymint siekį pritraukti kolekcininkų dėmesį neįprastais, naujoviškais technologiniais sprendimais. Pagal tai monetas galima skirstyti į keletą grupių, tai: a) tradicinės apvalios, b) netradicinės formos, c) monetos, pagamintos taikant papildomas technologijas; d) skaitmeninės.

Tradicinės apvalios formos monetos (vyraujanti forma) yra gaminamos iš spalvotųjų metalų lydinio, sidabro, aukso. Netradicinės formos monetos (pasirinkta geometrinė forma – kelių dalių žiedas, kvadratas, dvylikakampis, dviejų dalių stačiakampiai, elipsė su sfera, išgaubta su sferiniu rutuliuku) yra gaminamos iš spalvotųjų metalų lydinio, sidabro.

Monetos, pagamintos taikant papildomas technologijas (iš sidabro), yra vertingos dėl netradicinių aukštos kokybės efektų, kaip antai dvigubas (paslėptas) vaizdas, tampografinė spauda, UV / skaitmeninė spauda, mikrošiuurkštinimas, ovalinė kiaurymė, inkluzai (gintaras).

Skaitmeninės formos monetos (virtualūs žetonai) yra leidžiamos elektroninėje erdvėje, jų analogas fizinės metalinės stačiakampio formos monetos (iš sidabro) – su UV / skaitmenine spauda.

Deramą vietą tarp leidžiamų monetų užima proginės dviejų eurų monetos, kaip mokėjimo priemonė naudojamos visoje euro zonoje. Šios rūšies monetose įamžintas lietuviškas žodis, sostinė Vilnius, UNESCO objektai, regionai, Europos Sąjungos bendrystė. Taip žinia apie Lietuvos valstybę sklaidžiama pasaulyje, gyventojams kasdien naudojant grynuosius pinigus.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, gausus dailininkų būrys ieško savitos, įdomios monetų formų išraiškos, aktyviai dalyvauja grafinių projektų konkursuose.

Moneta – tai šiuolaikinio dizaino, naujų technologijų ir ilgamečių kaldinimo tradicijų sintezė.

<sup>1</sup> Lietuvos monetos. *Lietuvos bankas*. Vilnius, 2006, p. p. 12.

<sup>2</sup> Laurinavičius, Vidmantas. *Pinigai ir pinigų sistemos pokyčiai Lietuvoje (1988–2016)*. Vilnius, 2017, p. 571.



**Jurgita Butkevičienė** – KTU Vadybos krypties doktorantė ir tarptautinės IT įmonės direktorė. Jurgitos mokslinių tyrimų laukas – instituciniai pokyčiai, institucinis antrepreneriškumas, inovacijos fintech ir blokų grandinių industrijose. Ankstesnė Jurgitos patirtis siekia daugiau nei 15 metų Verslumo ir Eksporto skatinimo agentūroje, vadovaujant eksporto plėtros komandai, įgyvendinant eksporto skatinimo politiką ir įvairių sektorių įmonių eksporto skatinimo projektus Lietuvoje ir užsienyje. Jurgita taip pat aktyviai įsitraukusi į nevyriausybinių ir labdaros veiklą: dvejus metus vadovavo diplomatinę bendruomenę ir Lietuvoje gyvenančias užsienietes jungiančiai Tarptautinei Moterų Asociacijai Vilniuje bei tarptautiniam Lituanica International Rotary klubui. Jurgitos ir inžinerinis, ir vadybinis išsilavinimas, globali tinklaveika verslo, valdžios, nevyriausybinių sektoriaus ir akademijos srityse bei tikslinės studijos Prancūzijos, Izraelio, JK universitetuose leidžia išplėsti dabartinių tyrimų ir veiklos lauką tarptautiniu mastu, gilinantis į technologines ir vadybines inovacijas ir antrepreneriškumą.



**Dr. Modestas Gelbūda** – ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto profesorius ir Lietuvos Respublikos Seimo kancleris. Nuo 2010 iki dabar jis vykdo mokslinę veiklą ISM Vadybos ir ekonomikos universitete. Magistro ir doktorantūros studijas baigė Aalborgo universitete Danijoje. Mokslinį darbą yra dirbęs Stenfordo, Upsalos ir Londono universitetuose. Dr. Modesto Gelbūdos tyrimai yra publikuoti tarptautiniu mastu žinomuose mokslo žurnaluose, tokiuose kaip: *Management International Review*, *Journal of International Management* ir kituose.

### Lito skaitmeninės infrastruktūros kelias. Lietuvos banko tarpbankinė mokėjimų sistema „Litas“ (2004–2015) ir jos svarba litų funkcionavimo metu

Tarpbankinių atsiskaitymų ir mokėjimų sistema yra pagrindinė technologinė infrastruktūra šalies finansų sistemos funkcionavimo ir pinigų politikos vykdymui. Atlikto tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos

banko tarpbankinės atsiskaitymų sistemos evoliuciją 1990–2015 metais ir atskleisti jos reikšmę Lietuvos banko technologinių inovacinių sprendimų kontekste.

Tyrimas pagrįstas kokybine, vieno atvejo analizės tyrimo metodologija, kuri naudojama kompleksišku, istorinį kontekstą turinčių tyrimų analizei. Jis apima Lietuvos Banko sukurtos tarpbankinių atsiskaitymų ir mokėjimų sistemos vystymo ir inovacijų analizę, kuri leidžia atskleisti mokėjimų infrastruktūros ir technologinių inovacijų reguliatoriaus organizacijoje svarbą. Tyrimas įvykdytas atlikus giluminius interviu (vidutiniškai 1.5 val.) su 30 Lietuvos banko, politikos formuotojų ir rinkos dalyvių aukščiausio lygio vadovais, ekspertais ir mokėjimo sistemos kūrėjais, kurie buvo susiję su sistemos kūrimu, vystymu ir naudojimu per visą tiriamąjį laikotarpį. Pirminiai (interviu) ir antriniai (ataskaitos, prezentacijos ir kt.) duomenys buvo renkami 2020 spalio – 2021 lapkričio mėn.

Tyrimas atskleidė keturis kertinius įvykius, kurių metu buvo priimami sprendimai, reikšmingi mokėjimų sistemos vystymui: (1) pirmųjų personalinių kompiuterių pagrindu savarankiškos mokėjimų sistemos kūrimas 1993 m., (2) sprendimas savarankiškai vystyti kombinuotą mažmeninių ir didelių mokėjimų sistemą 2000 m., (3) sprendimas išsaugoti sistemos komponentes 2007 m. ir (4) sprendimas ne uždaryti, o atnaujinti ir atrasti naują pritaikymo būdą mažmeninių mokėjimų sistemai, naujam rinkos segmentui – fintech vystyti.

Lietuvos banko atsiskaitymų sistemos vystymo analizė atskleidė, kad Lietuvos Banko, nuo pat nacionalinės valiutos lito įvedimo, savarankiškai sukurta mokėjimų sistema, atsižvelgiant į konkretaus laikotarpio problematiką, kontekstą ir sistemos kūrėjų bei vadovybės sprendimus, pasižymėjo visa eile tam laikotarpiui aktualių ir į ateitį orientuotų skirtingo tipo inovacijų, kurios padėjo užtikrinti sklandų finansų sistemos ir pinigų politikos funkcionavimą ir efektyvų rinkos dalyvių veikimą.

Profesinė ambicija, kompetencijos ir žinių asimetrija tarp Lietuvos banko IT ir užsienio ekspertų, bei tarp IT profesionalų ir vadovybės ankstyvuosiuose sistemos vystymo etapuose, įgalino sukurti modernią, inovatyvią, laikotarpiui aktualią ir į ateitį orientuotą mokėjimų sistemą.

Tyrimas atskleidė, jog integruota kombinuota tarpbankinė mokėjimų sistema ir nuolatinės inovacijos, t. y. nuolatinės mokėjimų infrastruktūros inovacijos reguliatoriaus institucijoje, suteikia lankstumą reaguojant į išorinės aplinkos iššūkius, išvengia fragmentuoto vystymosi ir suteikia šaliai konkurencinį pranašumą. Tokios inovacijos suteikia ekonominę naudą rinkos dalyviams, jeigu veikiama lokaliai, tačiau jos yra ir šalies konkurencinio pranašumo pagrindas, rinkos dalyviams veikiant globaliu mastu.

Mokėjimų sistemos sukūrimas, vystymas ir jos posistemų išsaugojimas, keičiantis tarptautiniam ir industrijos kontekstui bei inovacinių kompetencijų vystymas ir kertinių sistemos ekspertų išsaugojimas organizacijoje, buvo svarbus ne tik nacionalinės valiutos lito funkcionavimo metu, bet ir įvedus eurą. Tai



sudarė pagrindą tolimesnių tarptautinio lygio inovacijų vystymui bei nišos mokėjimų ir elektroninių pinigų rinkos segmente įtvirtinimui. Sistemos novatoriškumas ir nuolatinis jos vystymas, organizacijoje išvystytos bei išsaugotos inovacinės kompetencijos pasitarnavo ir fintech industrijos vystymui bei šalies konkurencingumui tarptautiniu mastu.